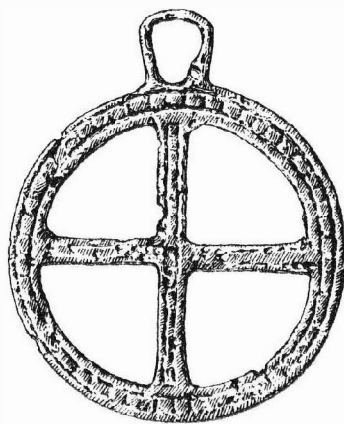

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
POBOČKA V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1967

BRNO 1968

DAS AUNJETITZER-SKELETT VON BRNO-KRÁLOVO POLE

Der Bericht bringt nur metrische und morphologische Angaben über ein Aunjetitzer Skelett. Es handelt sich um die Überreste eines Mannes, der vermutlich im 30.—40. Lebensjahr starb. Der Schädel ist robust, vom leptodolichomorphen Typus (nordik). Der Verstorbene war hochgewachsen. Am Skelett konnte man deutlich degenerative Veränderungen beobachten.

DEPOT ÚNĚTICKÝCH HŘIVEN V PRUŠÁNKÁCH (okr. Hodonín)

ZDENĚK KLANICA, AU ČSAV Brno

Asi v polovině ledna 1967 nalezl rolník Jan Seják na dvoře svého domu depot měděných hřiven. Nechal jej téměř v původním stavu a o nález ihned informoval pracovníky MNV v Prušánkách, kteří pak telefonicky uvědomili mikulčickou expedici. Dne 30. ledna jsme spolu s O. Markem a V. Halasem depot in situ vyzvedli a v sádrovém krunýři dopravili do laboratoře AÚ v Brně. Teprve zde byl celý blok, obsahující 89 hřiven, rozebrán.

Depot byl nalezen na dvoře domu č. 484 při rozšiřování jámy pro hnojiště. Místo nálezů je vzdáleno 10,5 m od vnitřního okraje předního traktu a 2,8 m od zídky, dělící usedlost Sejákovu od větší, která patří J. Maděrovi.

Do hloubky 90 cm pod dnešní povrch zasahuje recentní navážka, kterou si před lety upravoval dvůr dnešní majitel. Pod ní je tmavá hlina s četnými železitými sloučeninami. Depot byl asi 20 cm pod úrovní, kde začínala navážka, tedy patrně nehluboko pod původním povrchem.

Před laboratorním zpracováním bylo z depotu nálezem odebráno 11 hřiven. Zbýlých 89 kusů tvořilo ucelený blok o obsahu asi 0,5 m³. Vždy určitý počet hřiven byl narovnaný těsně vedle sebe a takto vzniklé svazky pak vzájemně do sebe zaklesnuty. Nebyly však zjištěny žádné stopy vázání, což znamená, že nebylo použito drátku, ale spíše organické hmoty. Při rozebírání v laboratoři byly některé svazky méně výrazné a splývaly s ostatními. Důsledně jsme však depot rozebírali tak, že k sobě byly kladeny a za svazek považovány jen ty hřivny, které ležely celým tělem těsně vedle sebe.

Zmínil jsem se, že jedenáct kusů bylo odebráno před naším příchodem. Dvě hřivny si majitel ponechal a nám jich zbylo devět (inv. č. 856-90/67-96/67) o nichž nevíme, zda byly rozděleny do nějakých svazků. Pak zde byl jeden svazek osmi hřiven (856-77/67 až 84/67) dále jeden, čítající šest hřiven (856-46/67 až 51/67) a plných 15 svazků po pěti kusech. Inventurní čísla hřiven v jednotlivých svazcích po pěti kusech: 856-1/67 až 5/67, 6/67 až 10/67, 11/67 až 15/67, 16/67 až 20/67, 21/67 až 25/67, 26/67 až 30/67, 31/67 až 35/67, 36/67 až 40/67, 41/67 až 45/67, 52/67 až 56/67, 57/67 až 61/67, 62/67 až 66/67, 67/67 až 71/67, 72/67 až 76/67, 85/67 až 89/67. Je to tím pozoruhodnější, že celkový počet hřiven je 100, tedy číslo dělitelné pěti beze zbytku. Přitom nutno vzít v úvahu, že někde mohly svazky splynout dohromady či byly volněji svázány a tím se mohlo stát, že jednotlivé kusy neležely těsně vedle sebe a nebyly tedy za svazek považovány.

Shrneme-li tedy, co jsme zjistili o způsobu uložení, můžeme říci, že hřivny byly svázány po pěti kusech a uloženy patrně v nějakém vaku, jehož stopy se nezachovaly. Na jeho existenci lze však usuzovat z celistvého a kompaktního způsobu uložení nálezů.

Hřivny bylo možno rozdělit do dvou skupin podle způsobu konečné úpravy. Mezi oběma skupinami je však řada přechodných tvarů. První skupinu tvoří hřivny, jejichž povrch byl po vylití ještě opracován, uhlazen a upraven. Jejich počet je 38. Tyto hřivny mají obvykle více stočené konce a jemnější povrch. K nejlépe vypracovaným kusům náleží hřivna inv. č. 856-7/67, která má zcela hladký řezaný povrch, trubičkovitě stočené konce a měla jemnou patinu. Podobná úprava je patrna na hřivně 856-74/67, kde je znatelný způsob úpravy surového vylitku. Středem se táhne sotva znatelná stopa po žlábků, běžná u kusů, postrádajících konečnou úpravu. Obě hřivny mají téměř kruhovitý průřez, jinak pro exempláře této skupiny je charakteristický trojúhelníkovitý řez. Velmi jemný a hladký povrch má také hřivna 856-17/67.

Druhá početnější skupina (60 kusů) se vyznačuje špatným opracováním a nedostatečnou úpravou povrchu. Charakteristický je průřez se žlábkem uprostřed vnitřní strany. Krajnými případy jsou velmi špatné vylitky 856-35/67 a 856-57/67. Někdy byla dokonce ještě při částečném ztuhnutí dolevána k hřivně další surovina jako např. č. 856-69/67. V této skupině se také vyskytují hluboké otvory v těle hřivny.

Jinak se hřivny mezi sebou příliš neliší. Měly vesměs hrubou patinu a téměř stejný oválný tvar s roztepanými konci. V jednotlivých svazcích byly hřivny obou skupin zastoupeny celkem rovnoměrně, vždy několik z první a několik ze druhé skupiny.

Náš depot je v Prušánkách již třetí. První byl nalezen v polích v trati Díly v r. 1955, další v roce 1965.¹ Dosud ani jeden z moravských depotů nebyl systematicky zkoumán. Nelze tedy ani zjistit skutečný počet hřiven v žádném z nich. Pokud je mi známo, nebylo publikováno pozorování, že v depotech byly hřivny svázané do menších svazků. V některých případech se však hovoří o tom, že hřivny byly narovnané do sloupce (Kostice, Rešice).²

K. Tihelka uvádí na Moravě 63 depotů bronzových únětických hřiven.³ Počet všech nalezených hřiven, podle J. Ondráčka přesahuje 1500 kusů,⁴ tedy s našim depotem celkem 1600. Z toho více než polovina pochází ze dvou nalezišť, vzdálených od sebe vzdušnou čarou jen 10 km. Je to Hodonín a Prušánky. V Hodoníně bylo nalezeno téměř 650 a v Prušánkách kolem 250 kusů.⁵

Území, kde leží oba velké depoty nemá příliš silné únětické osídlení. Těžko zde také můžeme předpokládat dobývání mědi. Že se jedná o úzce specializovaný obchod, o tom svědčí depoty samotných hřiven, bez dalších průvodních nálezů. Území kolem Prušánek leží na cestě mezi výrobními a spotřebitelskými centry, tady překračovala dávná obchodní cesta řeku Moravu. Leží mezi Slovenským Rudohořím, kde můžeme předpokládat výrobu a mezi hustě osídlenými východními svahy českomoravské vrchoviny. Patrně to bylo jiné prostředí, snad mocenské, na pravém břehu řeky, které nutilo obchodníky ke kladení tak velkých depotů. Labilní společenské poměry v tehdejší době byly pak zřejmě příčinou toho, že depoty zůstaly ležet nevyzvednuty v zemi.

P o z n á m k y :

¹ J. Ondráček, Depot z Prušánek a únětické hřivny na Moravě. Pravěk východní Moravy 1 1958, 17–47. Depot nalezený patrně v r. 1965 není publikován. Několik hřiven zachránili pracovníci expedice v Mikulčicích, kteří je dostali od občanů v Prušánkách. Hřivny byly odevzdány J. Ondráčkovi.

² Op. cit. 38, 41.

³ K. Tihelka, Hort- und Einzelfunde der Üněticer Kultur und des Věteřover Typus in Mähren, Fontes Arch. Moraviae IV, Tf. 27.

⁴ J. Ondráček, op. cit., 23.

⁵ Op. cit., 37.

E I N A U N J E T I T Z E R B A R R E N H O R T F U N D I N P R U Š Á N K Y

(B e z . H o d o n í n)

Bei der Erweiterung der Dunggrube im Hofe des Hauses Nr. 484 entdeckte man einen Barrenhortfund. Die Fundstelle war 10,5 m von der inneren Front des Vordertraks und 2,8 m von der Mauer entfernt, die das Besitztum des H. Sejáks von dem Nachbaranwesen, das H. J. Maděra gehört, trennt. Die rezente Aufschüttung, die der derzeitige Besitzer vor Jahren bei einer Adaptation des Hofes aufführen ließ, etwa 90 cm mächtig. Unter ihr liegt eine an Eisenverbindungen reiche dunkle Lehmschicht. In dieser fand man etwa 20 cm unter der Aufschüttungs-Lehmschichtgrenze den Hortfund, augenscheinlich nicht sehr tief unter der ursprünglichen Oberfläche. Vor der laboratorischen Bearbeitung des Funds entnahm der Finder dem Depot 11 Barren, die übrigen 89 Stück bildeten einen Block von rund 0,5 m³ Umfang. Eine bestimmte Anzahl von Barren lag immer ganz eng beieinander und bildeten verkeilte Bündel. Da man keine Spur von einer Bindung feststellen konnte, konnte diese nicht aus Draht gewesen sein, sondern bestand wohl aus einem organischen, leicht vergänglichen Stoff. Zwei der Barren behielt der Besitzer des Anwesens für sich und übergab uns neun, von denen wir aber nicht behaupten können, daß sie einst auch zu Bündeln geordnet waren (Inv. Nr. 856-90/67 bis 96/67). Im Block befanden sich ein Bündel zu acht Stück (856-77/67 bis 84/67), eines zu sechs Stück (856/46/67 bis 51/67 und 15 Bündel zu je 5 Stück: 856-1/67 bis 5/67, 6/67 bis 10/67, 11/67-15/67, 16/67 bis 20/67, 21/67 bis 25/67, 26/67 bis 50/67, 31/67 bis 35/67, 36/67 bis 40/67, 41/67 bis 45/67, 52/67 bis 56/67, 57/67 bis 61/67, 62/67 bis 66/67, 67/67 bis 71/67, 72/67 bis 76/67, 85/67 bis 89/67).

Sicher ist der Umstand, daß die Gesamtanzahl der angetroffenen Barren genau hundert beträgt, also eine Zahl, die durch 5 ohne Rest teilbar ist, bemerkenswert. Es ist ferner zu bedenken, daß die einzelnen Bündel zur Zeit ihrer Entdeckung schon verquickt sein konnten, oder daß sie ursprünglich so lose zusammengebunden waren, daß sie nicht so eng beieinander lagen, um als Bündel erkannt zu werden. Nach der Art ihrer Oberflächenbehandlung können wir die Barren in zwei Gruppen einteilen: Die erste Gruppe zu der 38 Stück gehören, zeichnet sich durch sorgfältige Nachbehandlung nach dem Guß aus; die Oberfläche der einzelnen Barren wurde bearbeitet und geglättet. Für die zweite, reichlicher vertretene Gruppe (60 Stück) ist die mangelhafte und schlechte Oberflächenbehandlung kennzeichnend. Beide Gruppen sind in den einzelnen Bündeln ziemlich gleichmäßig vertreten, und Barren der ersten und zweiten Gruppe finden sich in allen Bündeln. Der von uns beschriebene Hortfund ist schon der dritte dieser Art vom Fundort. Den ersten entdeckte man im Jahre 1955 auf den Feldern der Flur Díly, den zweiten im Jahre 1965.¹ Da bisher kein Aunjetitzer Barrendepotfund in Mähren systematisch untersucht worden ist, kann die genaue Anzahl der Barren, die die Depots enthielten, nicht mit Sicherheit angegeben werden. Meines Wissens wurde in der Fachliteratur noch niemals die Feststellung publiziert, daß die Barren der Hortfunde ursprünglich zu kleineren Bündeln gebündelt waren, einige Male jedoch wurde erwähnt, daß man die

Barren säulenförmig gestapelt antraf (Kostice, Rešice).² K. Tihelka führt 63 Bronzebarrendepots der Aunjetitzer Kultur von Mähren an. Nach J. Ondráček übersteigt die bisher in Mähren gefundene Anzahl der Barren 1500,⁴ zählen wir unseren Fund hinzu also 1600. Mehr als die Hälfte der Gesamtzahl stammt aus zwei Fundorten, die nur etwa 10 km Luftlinie voneinander entfernt sind. In Hodonín entdeckte man nahezu 650 Stück und in Prušánky annähernd 250 Stück. Die Landschaft, in der die beiden Hauptfundorte liegen, wies keine besonders starke Aunjetitzer Besiedlung auf; Kupfergewinnung kann man in dieser Gegend auch kaum voraussetzen. Daß es sich hier um eigens in den Handel gebrachte ausgesuchte Ware, handelte verrät schon die Tatsache, daß die Barrendepots ohne Begleitfunde agentroffen wurden. Das Land um Prušánky liegt auf dem Wege zwischen den Herstellungs- und den Verbraucherzentren — in diesem Gebiete überschreitet ein uralter Handelsweg den Fluß March — zwischen dem Slowakischen Erzgebirge, wo wir die Kupfergewinnung voraussetzen dürfen, und den dicht besiedelten östlichen Hängen des Böhmischemährischen Höhenzuges. Vermutlich gehörte das Land rechts der March in eine andere Umwelt, vielleicht in eine andere Machts- und Einflußsphäre, als die Landschaft am linken Ufer und die Kaufleute sahen sich darum genötigt, so große Depots anzulegen. Die unsicheren gesellschaftlichen Verhältnisse in dieser Zeit mochten wohl der Grund gewesen sein, daß diese Barrenhorte in der Erde blieben.

**SPEKTROGRAFICKÉ STANOVENÍ
CHARAKTERISTICKÝCH STOPOVÝCH PRVKŮ
V ŮNĚTICKÝCH HŘIVNÁCH Z PRUŠÁNEK
(okr. Hodonín)**

LADISLAV PÁGO, AŮ ČSAV Brno

Ůnětické hřivny, které jsou považovány za surovinu starší doby bronzové, se vyskytují nejčastěji v hromadných nálezích, zejména na jižní Moravě. Jsou důležitým materiálem pro posuzování původu mědi v tomto kulturním období. K určení chemické charakteristiky mědi bylo použito emisní spektrální analýzy, kterou lze při vhodně volených pracovních podmínkách zachytit všechny přítomné stopové prvky. Podstatné stopové prvky lze pak srovnávat se složením měděných rud z jednotlivých těžebních oblastí.

Dosavadní chemický výzkum ukazuje, že velká část Ůnětických hřiven je vyrobena z tzv. východní mědi, vyskytující se v poměrně rozsáhlé oblasti. Pravěká těžba mědi byla konkrétně zjištěna v rakouských Alpách a je tedy pravděpodobné, že část této suroviny přicházela odtud. Rovněž na slovenském území vyskytují se však bohatá ložiska mědi. Jestliže depoty Ůnětických hřiven jsou koncentrovány do východní oblasti Moravy, je možno předpokládat, že část hřiven pochází také ze Slovenska. Ukazatelem směru pronikání hřiven na naše území může být i ta skutečnost, že více než polovina moravských hřiven pochází z oblasti dolního toku řeky Moravy.

Depot z Prušánek, okr. Hodonín, nalezený v r. 1967, obsahoval celkem 100 kusů Ůnětických hřiven, většinou hrubších a masivnějších, s různým tvarem jejich průřezu. V tabulce 1 jsou uvedeny

Tabulka 1.

Druh mědi	Cu	Sn	Ag	As	Ni	Pb	Sb	Zn	Bi	Au	Co
Mitterberg-Kelchalm	HM	s	S	o-S	S	o-S	—	—	—	—	s
Bertagruhen	HM	s	S	S	S	S	s	o-S	S	O-S	s
Východní měď	HM	O-s	S	S	—	O-S	S	—	S	—	—
Měď v hřivnách z Prušánek	HM	s	S	S	o-S	O-S	S	S	o-s	—	O-s
Slovenská měď	HM	O-s	S	S	o-S	S	S	S	S	—	o-s

Vysvětlivky zkratk:

- HM = hlavní (podstatné) množství
- S = větší stopové množství
- s = menší stopové množství
- o-S = prvek se vyskytuje u většího počtu vzorků
- O-s = prvek se vyskytuje u menšího počtu vzorků
- O-s = prvek se vyskytuje jen asi u poloviny vzorků
- = prvek se nevyskytuje

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1967

Vydává: Archeologický ústav ČSAV, pobočka v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor: Prof. dr. Josef Poulik, DrSc.
Redaktoři: Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Řihovský
Překlady: Helena Plátková
Kresby: B. Ludíková, tab. 1—3 dr. B. Klima, tab. 8, 11—13 S. Ševčík
Na titulní obálce: Bronzový závěsek ze slovanského hradiska v Mikulčicích
Tiskem: Grafia, n. p., Brno, provozovna 04, Gottwaldova 21
Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodejné
59/104/68.